

Gáspár-Singer Anna

Emlékmozaikok rendszerezése

Turbuly Lilla *Alkonykapcsoló* című kötetéről

Város és táj, emlékezés és felejtés, emberi kapcsolatok és kapcsolódások kontra elmúlás. Turbuly Lilla *Alkonykapcsoló* című kötete olyan, a 2008-ban megjelent *Szélrosta* után keletkezett – szám szerint 56 – költeményt tartalmaz ciklusokba rendezve, amelyek elsősorban ezen főbb tematikákat érintik. A nagyváros nyugtalanító, vibráló nyüzsgéséről, személytelen, kiüresedett tereiről, az aluljáróban meghúzódó hajléktalanokról, („GPS nélküli”) elveszettség érzéséről, s nem utolsósorban egyfajta folyamatos átmenetiségről adnak számot. Szó szerinti értelmében erre utal a kötet címe is, vagyis a napszakváltás azon pillanatára, amikor a nappalt felváltja az este: az alkonykapcsoló ugyanis egy olyan szerkezet, amely sötétedéskor automatikusan felkapcsolja a közvilágítást.

Ez az alapvetően banális momentum a valóságnak való megfeleltetésen túl (e kifejezésre a szerző, ahogyan az a kötetbemutató is elhangzott, egy villamossági szaküzletben „talált rá”) azonban további kérdéseket is felvethet: nem csupán a személyes megtapasztalás lehetőségeit, mértékét, hanem az esetleges hiányosságokat, az emlékezés töredékességét is firtathatják.

Az átmenetiségnek számos egyéb változata is megjelenik a kötetben. Hogy csak a legfontosabbakat említsük: a párkapcsolat, s ehhez kapcsolódóan az érzelmek transzformálódása, a betegség vagy az elmúlás kapcsán az emlékezés, a megélt teljesség, vagy, ha úgy tetszik, „a dolgok jelenlegi állásának” változékonysága is ide sorolható. De emellett ugyanilyen lényeges a lírai én – öniróniával átszőtt – folyamatos helykeresése az otthonosságot/bensőségességet nélkülöző, átmenetiségről árulkodó terekben, legyen az valamely tipikus nagyvárosi helyszín, lakásbelső, vagy épp pályaudvar egy hosszú vonatút előtt.

A versbeszélő alapélménye ugyanis elsősor-

ban a (nagy)városi léthez köthető: olyan általánosságban vett „kívül levés”, amely érzékenyen és pontosan rímel a befogadó lehetséges urbánus élményéhez („Végtelenül fáradt ez a város, /és nincs, aki útbaigazítson”) (*Végtelenül fáradt*), ám nem kizárólagosan függ attól. Sokkal inkább egyfajta köztes állapotot ír le. Ahol megfordul, már nem a jól ismert táj („Gyönyörű vidék, nem mondom,/szinte Toscana,/de egy telet nem húznék ki ott.”) de még nem az otthon („Megrémít, hogy ott fog élni:/az utcára kicsapó, savanyú/kapualjszagba hogy mehet haza?”) (*Közötte*). Ez az alapállás tulajdonképpen már a kötet legelején rögzítődik („Ez itt a semmi. És ez itt a végtelen./Ez itt a folyton múló, pulzáló jelen.”) (*Valami a kékről*), és az egyes ciklusokban (A szófelszedő, Határ.idő, Tengerészcsomó, Elfekvő napok, Válogatott versek), illetőleg a kötet legutolsó – cikluson kívüli – darabjában is ugyanúgy jelen van; bár a különböző szakaszokban más-más jelentésrétegek sejlének fel.

A szófelszedő ciklus az elveszettség érzés és a vidék-város ellentételezésén túl az önanazonosság dilemmáját („Kiposztolt fájdalom vagyok”) (*Szelfi*), illetve az alkotás folyamatát helyezi középpontba („Nem lettem írógép-szerelő, ahogy/ernyőjavító vagy szemfelszedő sem./Helyette – hajléktalan a csikkeket - /elejtett szavakat szedegetek, szerelgetek.”) (*A szófelszedő*) A néhol meglepő képzettársításokkal operáló szófelszedő lírai én, ahogy azt a kötet szerkesztője, Benedek Anna a könyv fülszövegében is írja, „a nagyvárost az itteni életbe csöppent kívülálló szemszögéből vizsgálja”, s „mindig magyarázkodnia kell a világot kevésbé figyelmesen szemlélőknek”. A sorban ezután következő Határ.idő ciklus mindenekelőtt a gyázmunka ciklusa, amelyben számos olyan, elsőre talán jelentéktelennek ható momentum tűnik fel („Banánmatricákat ragasztott/a konyhaszekrényre, húzó oldalára”) (*Banánmatricák*), amelyek a múltra való visszatekintés gesztusával hangsúlyozzák az idő, mint érzelmi transzformáló erő lényegi

szerepét: „Mert azt várják az élőkötől, hogy ne nézzenek túl/a mindennapok szakadé-kán.” (*Folyamatos jelen*)

A Tengerészcsomó versei ezzel szemben – habár az idő itt is fontos szerepet kap – a szerelem, a férfi-nő kapcsolat mentén, emléktöredékek előhívásával jelenítik meg a múltban szükségessé váló kapcsolati eloldozást: „Idegen az arcom a lifttükörben:/mint egy partizánfilm hősnője,/akit visszalöttek a cellába/egy kiadós vallatás után./Pedig mindent bevallok:/csontoról a vállizmok,/reccsenő darabokban/szakadok le rólad,/hogy vállat tudjak rántani/erre az egészsre.” (*Partizánfilm*)

Érdekes megfigyelni, ahogy Turbuly a fájdalom vagy a már korábban említett gyázmunka kapcsán előszeretettel nyúl a természeti képekhez, hasonlatokhoz. A természet, a „szürreális álomként” burjánzó kert romlása, korrodálódása azonban ebben az értelemben nem a természetes körforgásra, hanem sokkal inkább az emberi kapcsolatok korrodálódására, annak néha szükséges, ám fájdalmas elmúlására utal, s erre a kötetben több példát is találunk. Így a szintén ebben a ciklusban szereplő *Korrózió* című versben: „Füvet és rozsdás vasszöveget/gyomláltam ki a földből/hogy ültessenek végre - /hátha megfoghat nyolc év tagadása.”

Az elszakadás/el- illetve leválás a már szintén idézett *Partizánfilm* című versben is jelen van: „Beköt, letapad, csontosodik./Még pár hét/és nem segít más, csak a fűrész - /mondja, és hogy fájni fog.” Valamint, mások mellett ugyancsak ide sorolható a *Vihartörte sebek kezelése* című költemény a legelső ciklusból, amely a konkrét előtörténet, kézzelfogható jelentés mellett szintén mélyebb jelentésrétegek irányába viszi az olvasót.

Az Elfekvő napok ciklust, ahogy az tudható, elsősorban idősoththoni látogatások ihlették: ezekben a versekben az elmúlás, a halál, az emlékezet romlása – mintegy kitágítva a visszafordíthatatlant – a gyermeknyelvből ismert mondókaszerű rímekben, néhol sajátos ráolvasásokban fejeződik ki: „Ecc-pecc,

nem mehatsz,/holnapután se lehetsz/más testbe, máshol ágyba/te már többé nem fehetsz.” (*Ecc-pecc*)

E versek, bár formailag valóban a gyermeknyelvhez és a mondókákhoz közelítenek, jelentéshorizontjukat tekintve azonban az időskori kiszolgáltatottságot, ráutaltságot jelenítik meg elsősorban, s csupán – a már többször említett – átmenetiség (vagyis, a folyamatos változást rögzítő állapot) okán kapcsolhatóak egybe: „szappan szivacs lavór víz/jobb váll bal váll könyök kéz/lavór szappan szivacs víz/fordít lemos töröl kész” (*Szappan, szivacs*)

Az értelmezési lehetőségek sokféleségéhez érdekes adalék, hogy korábban az egyik nagy múltú folyóirat mégis a gyerekvers rovatban jelentette meg ezeket a szövegeket. A szemlélődő attitűd, a jelentéktelennek tet-

szó momentumok kiérlelt, olykor meglepő megoldásokkal véghezvitt „átkonvertálása”, amely e verseknek szintén sajátja, azonban bizonyosan általánosabb érvényű. Turbuly Lilla – ezt kijelenthetjük – legújabb kötetében olyan „hétköznapi költészetet” valósít meg, amely egyrészt konkrét, a mindennapokhoz szorosan kapcsolódó tapasztalatokat jár körül, ugyanakkor e versek lírai horizontja a szűken vett megtapasztalástól a versbeszélő jellegzetesen önironikus, (ön)reflektív hangvétele, s nem utolsó sorban meghökkentő képzettársításai miatt mégis időről időre elemelkedik. Mindez továbbgondolásra, s főként újraolvasásra sarkallja az olvasót.

(Turbuly Lilla: *Alkonykapcsoló*, Prae.hu-Líra és Logika, Budapest, 2018)

Egon Schiele: Régi házak Krumlovban, ceruzarajz

